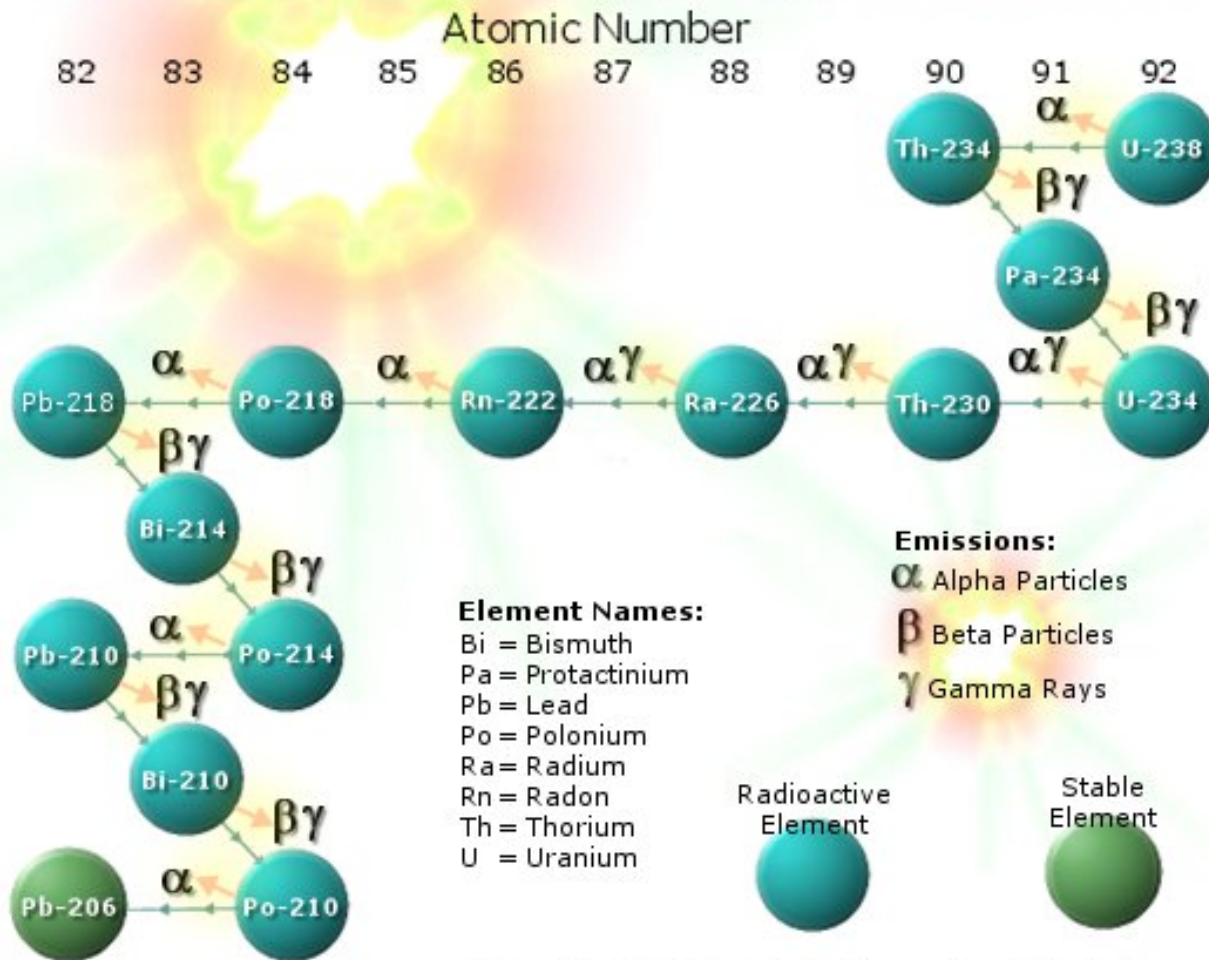
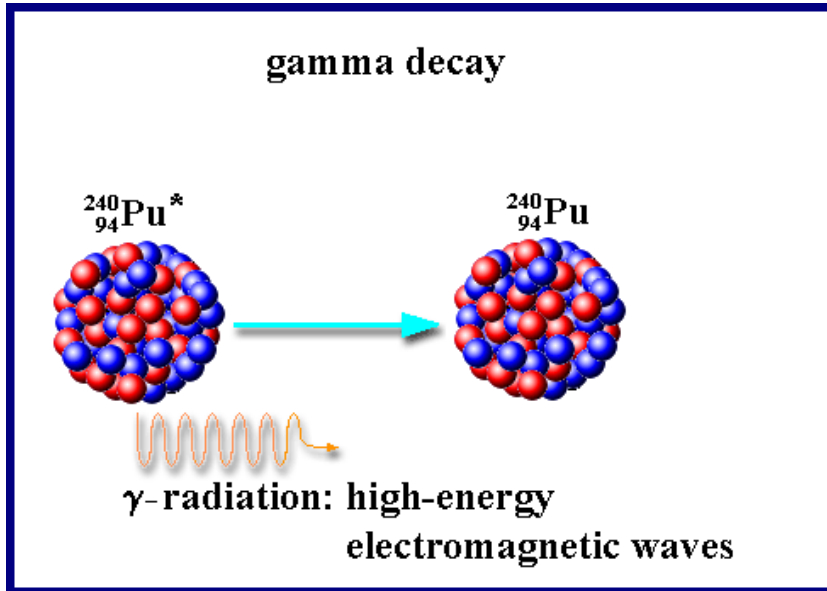

POBUĐENJA JEZGRE I RASPADI

Uranium²³⁸ Decay Chain

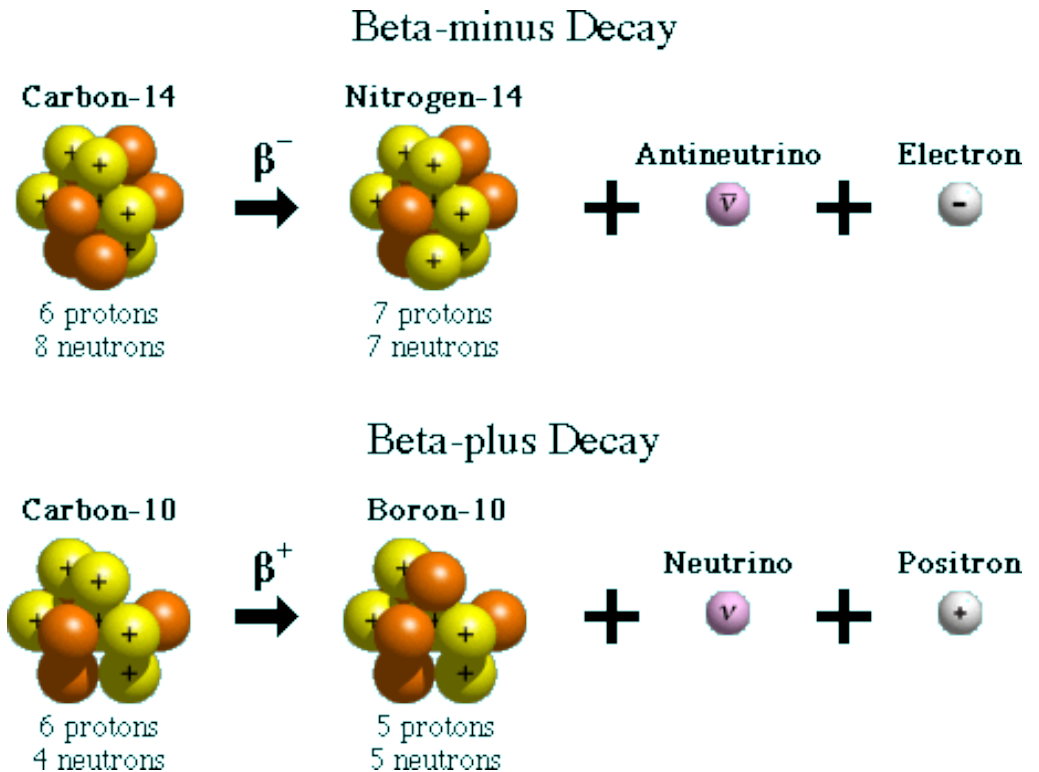
Radioaktivni raspadi – iz osnovnog ili pobuđenih stanja jezgre

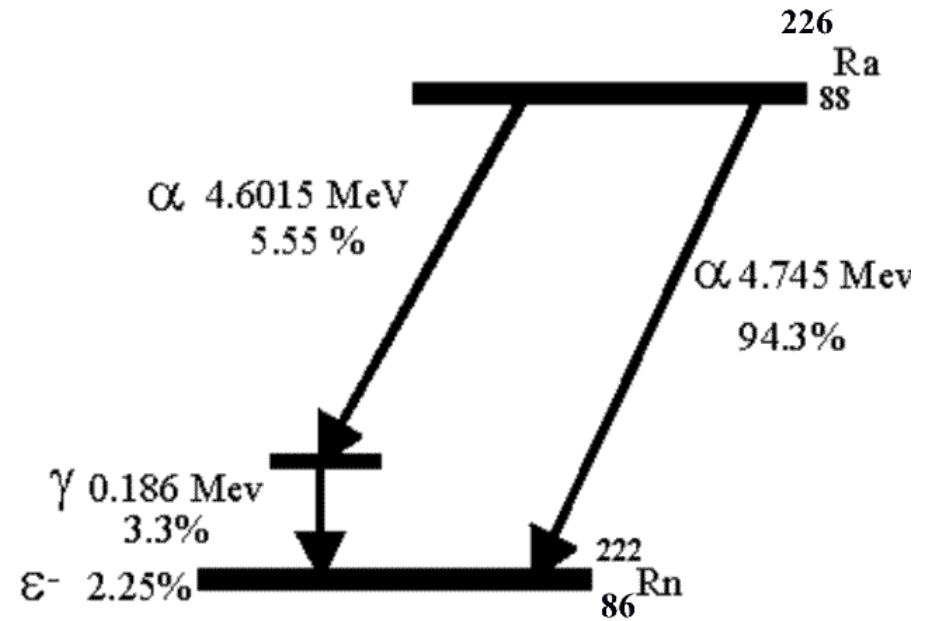
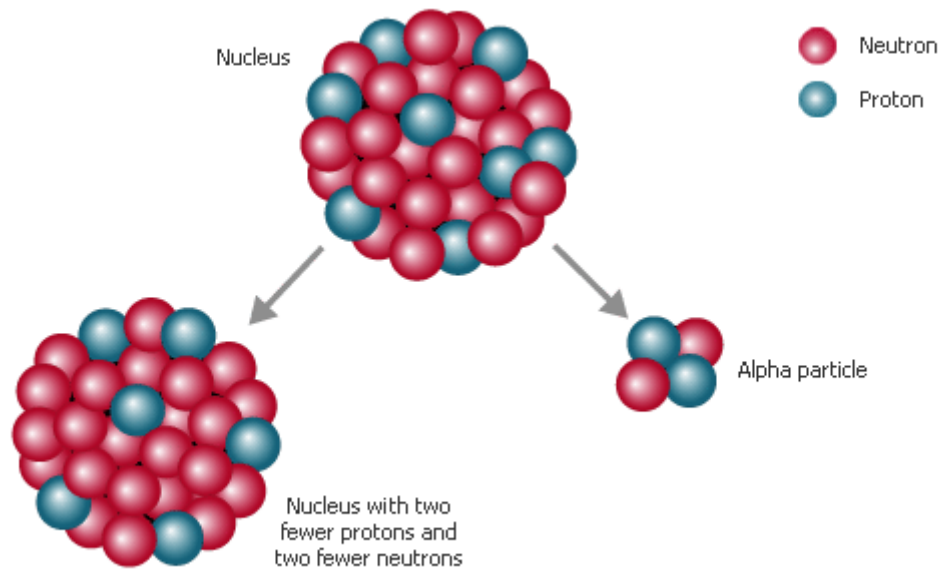
γ -raspad : elektromagnetska interakcija. Početno i konačno stanje pripadaju istoj Jezgri.

Elektromagnetski prijelazi su dominantan mod raspada niskoležećih stanja jezgri.

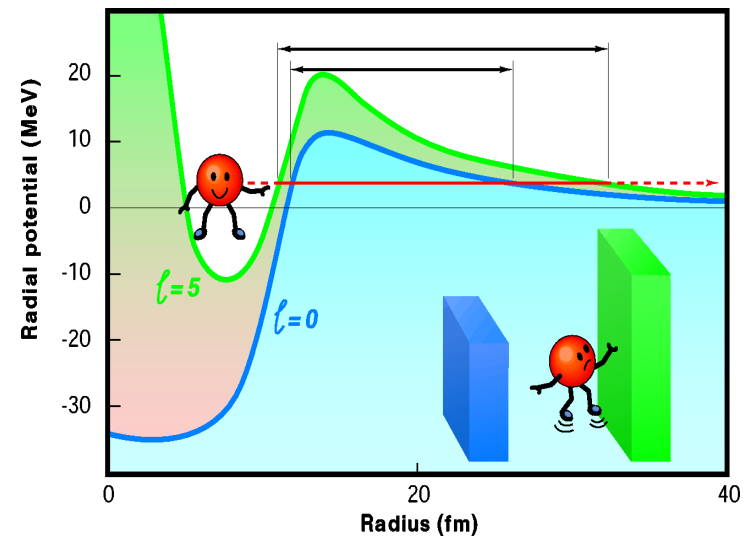
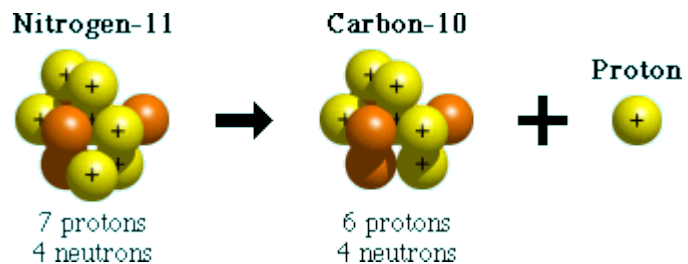
β -raspad: slaba interakcija. Početno i konačno stanje u jezgrama koje se razlikuju za $\Delta Z = \pm 1$, $\Delta N = \pm 1$.

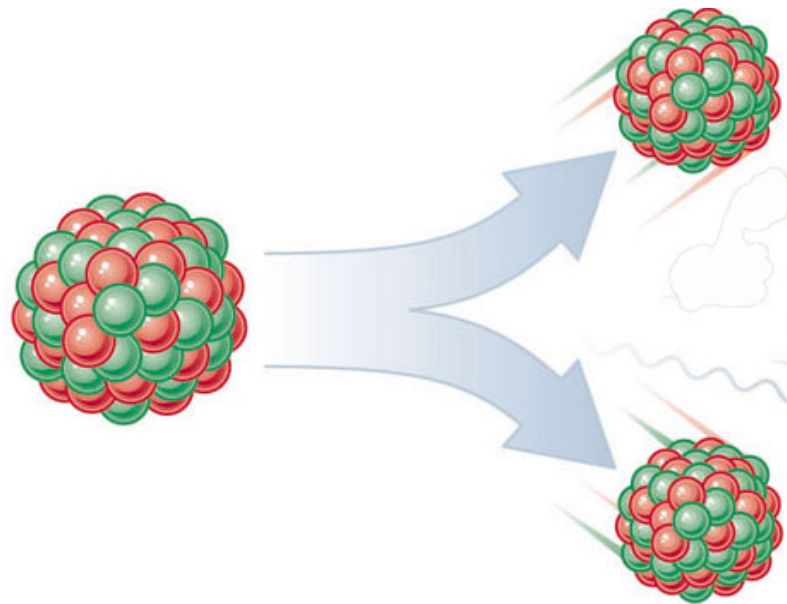

α -raspad: jaka interakcija. $(Z,N) \rightarrow (Z-2,N-2)$

Emisija protona $\rightarrow$ jaka interakcija.
Jezgre bogate protonima.

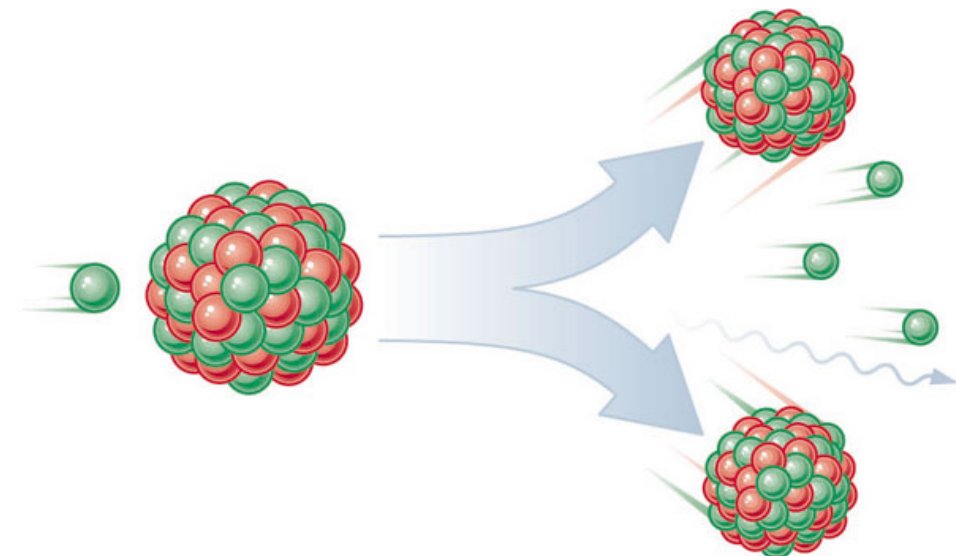

Spontana fisija

Radioaktivni raspad karakterističan za vrlo teške izotope ($A > 230$)

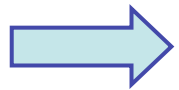
Inducirana fisija

Nuklearna fisija oslobađa velike količine energije, bilo kao elektromagnetsko zračenje ili kinetičku energiju fragmenata.

VJEROJATNOST PRIJELAZA

N radioaktivnih jezgri u uzorku -> vjerojatnost raspada (radioaktivnog prijelaza) za bilo koju jezgru ne ovisi ni u jednom trenutku o prisustvu ostalih jezgara.

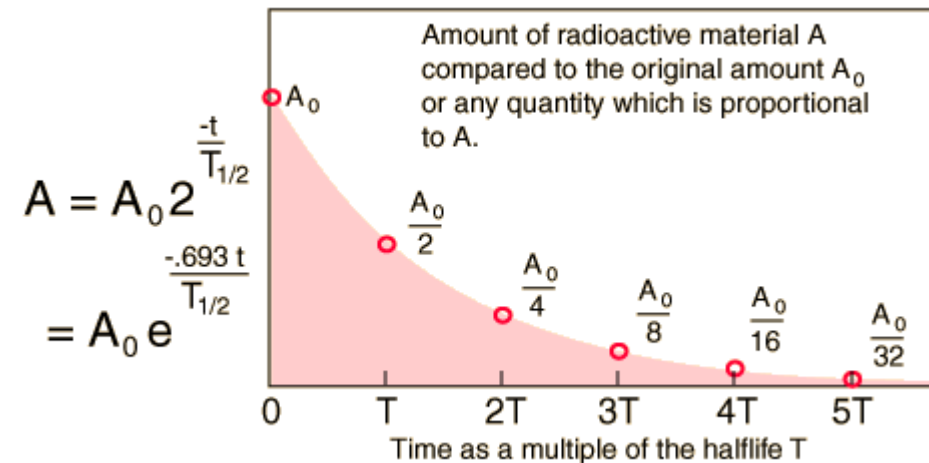

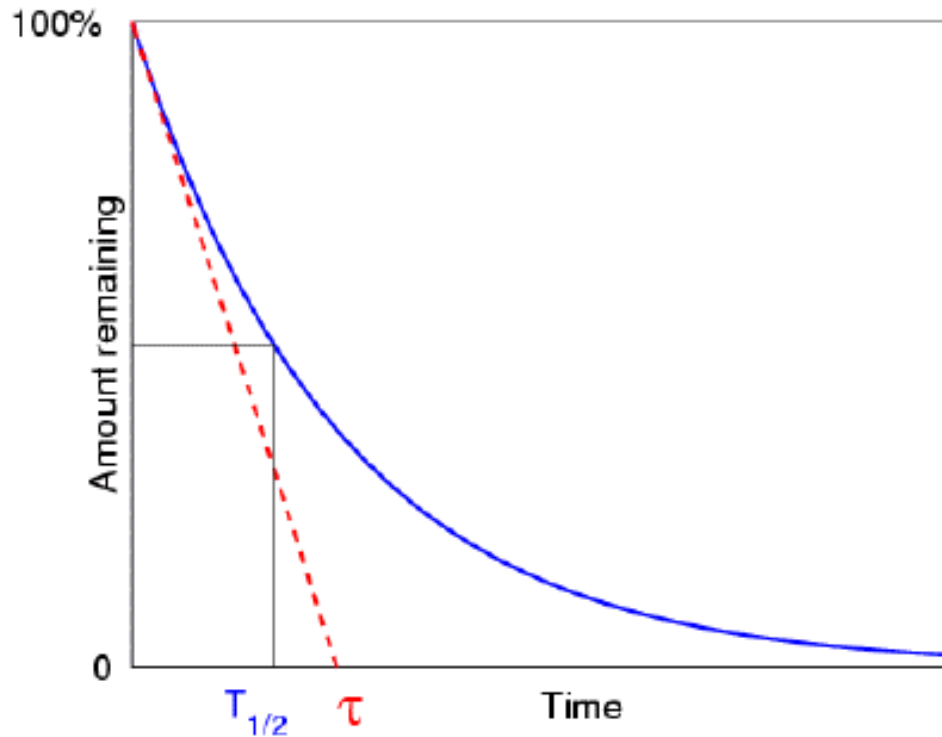
Broj raspada u svakom trenutku proporcionalan je broju jezgara.

$$\frac{dN}{dt} = -WN(t)$$

W -> vjerojatnost prijelaza (konstanta raspada). Ovisi o prirodi smetnje koja uzrokuje raspad, kao i svojstvima početnog i konačnog stanja jezgri sudionika.

$$\Rightarrow N(t) = N_0 e^{-Wt}$$

Poluživot -> vrijeme za koje aktivnost uzorka padne za 1/2.

$$T_{1/2} = \frac{\ln 2}{W}$$

Srednji život

$$\bar{T} = \frac{1}{W}$$

Valna funkcija pobuđenog stanja: $\psi(\vec{r}, t) = \psi(\vec{r}, t = 0)e^{-Wt/2}$

Definicija konstante raspada preko valne funkcije:

$$|\psi(\vec{r}, t)|^2 = |\psi(\vec{r}, t = 0)|^2 e^{-Wt}$$

➔
$$\bar{T} = \frac{\int_0^\infty t e^{-Wt} dt}{\int_0^\infty e^{-Wt} dt} = \frac{1}{W}$$

Srednji iznos vremena koje je potrebno da se radioaktivna jezgra raspadne.

ŠIRINA STANJA

Kada će se pojedini raspad dogoditi nije moguće predvidjeti. Imamo neodređenost u vremenu života pobuđenog stanja jezgre.

Heisenbergova relacija neodređenosti: $\Delta E \Delta t \geq \hbar$

$$\begin{aligned}(\Delta t)^2 &= \bar{t}^2 - \bar{t}^2 \\ &= \frac{\int_0^\infty t^2 e^{-Wt} dt}{\int_0^\infty e^{-Wt} dt} - \left[\frac{\int_0^\infty t e^{-Wt} dt}{\int_0^\infty e^{-Wt} dt} \right]^2 \\ &= \frac{1}{W^2} \quad \longrightarrow \quad \boxed{\Delta t = \bar{T}}\end{aligned}$$

Neodređenost u energiji pobuđenog stanja jezgre

$$\langle E \rangle = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N E_i$$

-energija stanja mjeri se na uzorku N jezgara

$$\longrightarrow \Delta E \equiv \Gamma = \left[\frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (E_i^2 - \langle E \rangle^2) \right]^{1/2}$$

-iz relacija neodređenosti

$$\boxed{\Gamma \bar{T} = \hbar}$$

Širina stanja definira se pomoću srednjeg života stanja.

Općenito za stacionarno stanje, vremenski zavisna valna funkcija može se separirati u produkt prostornog i vremenskog dijela

$$\psi(\vec{r}, t) = \psi(\vec{r})e^{-iEt/\hbar}$$

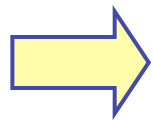
U slučaju pobuđenog stanja koje se raspada, energija je dana kao kompleksna veličina

$$E \rightarrow \langle E \rangle - \frac{1}{2}i\hbar W$$

Jezgra u pobuđenom stanju: $\psi(\vec{r}, t) = \psi(\vec{r})e^{-i\langle E \rangle t/\hbar - Wt/2}$

Valnu funkciju moguće je prikazati kao superpoziciju stanja različitih energija

$$\psi(\vec{r}, t) = \psi(\vec{r}) \int_0^\infty a(E)e^{-iEt/\hbar} dE$$

$$e^{-i\langle E \rangle t/\hbar - Wt/2} = \int_0^\infty a(E)e^{-iEt/\hbar} dE$$

Fourier transformat:

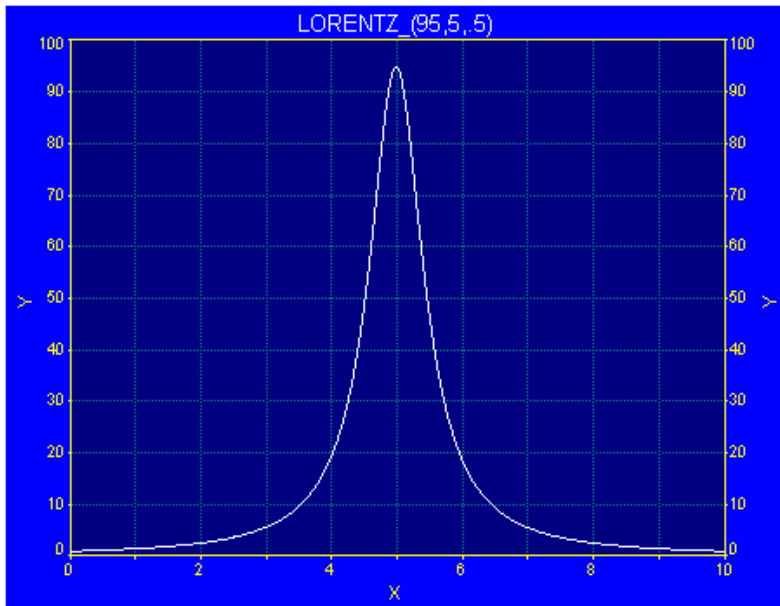
$$\begin{aligned} a(E) &= \frac{1}{2\pi\hbar} \int_0^\infty e^{[i(E - \langle E \rangle)/\hbar - W/2]t} dt \\ &= \frac{1}{2\pi(E - \langle E \rangle + i\hbar W/2)} \end{aligned}$$

Vjerojatnost nalaženja pobuđenog stanja na energiji E:

$$|a(E)|^2 = \frac{1}{4\pi^2} \frac{1}{(E - \langle E \rangle)^2 + (\Gamma/2)^2}$$

Lorentzova raspodjela, širina Γ odgovara punoj širini na pola maksimuma ove distribucije

Lorentzova raspodjela

OMJER GRANANJA

Pobuđeno stanje može imati više mogućnosti deeksitacije => različita konačna stanja.

^{95}Zr ^{95}Nb ^{95}Mo

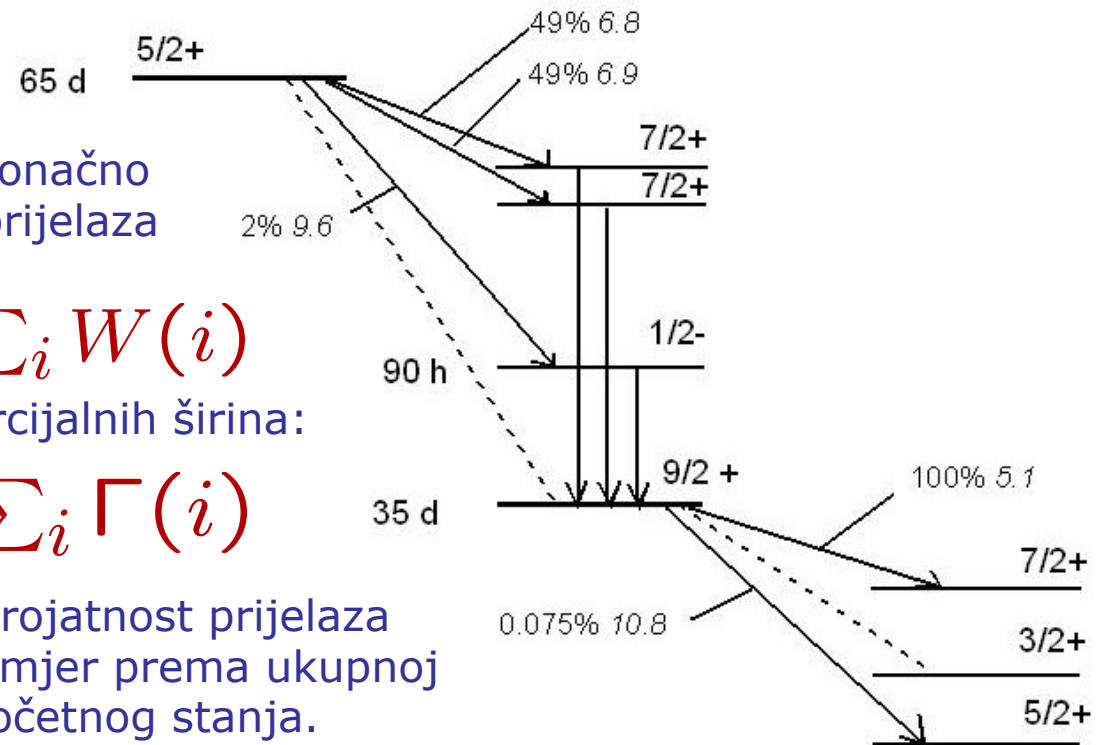
$W(i)$ -> vjerojatnost prijelaza u konačno stanje $|i\rangle$. Ukupna vjerojatnost prijelaza za dano početno stanje:

$$W = \sum_i W(i)$$

Ukupna širina stanja je suma parcijalnih širina:

$$\Gamma = \sum_i \Gamma(i)$$

OMJER GRANANJA: parcijalna vjerojatnost prijelaza u određeno konačno stanje kao omjer prema ukupnoj vjerojatnosti prijelaza iz danog početnog stanja.

MATRIČNI ELEMENT PRIJELAZA

Vjerojatnost prijelaza proporcionalna je kvadratu nuklearnog matričnog elementa:

$$\mathcal{M}_{fi}(M_f, M_i) = \langle J_f M_f \xi | O_{\lambda\mu} | J_i M_i \zeta \rangle$$

konačno stanje

početno stanje

nuklearni dio
operatora prijelaza

Početno i konačno stanje ne moraju pripadati istoj jezgri, npr. kod beta-raspada.

Pomoću Wigner-Eckart teorema moguće je odvojiti ovisnost nuklearnog matričnog elementa o projekcijama početnog i konačnog angularnog momenta.

$$\mathcal{M}_{fi} = (-1)^{J_f - M_f} \begin{pmatrix} J_f & \lambda & J_i \\ -M_f & \mu & M_i \end{pmatrix} \langle J_f \xi || O_\lambda || J_i \zeta \rangle$$

U većini slučajeva mjerenje nije osjetljivo na orijentaciju spina u konačnom stanju, a i operator prijelaza nema preferirani smjer u prostoru => sumacija po projekcijama

$$|M_{fi}|^2 = |\langle J_f \xi || O_\lambda || J_i \zeta \rangle|^2 \sum_{\mu M_f} \left| \begin{pmatrix} J_f & \lambda & J_i \\ -M_f & \mu & M_i \end{pmatrix} \right|^2$$

$$\sum_{m_1, m_2} \begin{pmatrix} j_1 & j_2 & j_3 \\ m_1 & m_2 & m_3 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} j_1 & j_2 & j'_3 \\ m_1 & m_2 & m'_3 \end{pmatrix} = \frac{\Delta(j_1, j_2, j_3)}{2j_3 + 1} \delta_{j_3 j'_3} \delta_{m_3 m'_3}$$

$$\Delta(j_1, j_2, j_3) = 1 \quad \text{za } \vec{j}_1 = \vec{j}_2 + \vec{j}_3$$

$$= 0 \quad \text{ako nije ispunjeno pravilo trokuta}$$

$$|M_{fi}|^2 = \frac{\Delta(J_f, \lambda, J_i)}{2J_i + 1} |\langle J_f \xi || O_\lambda || J_i \zeta \rangle|^2$$

ELEKTROMAGNETSKI PRIJELAZI

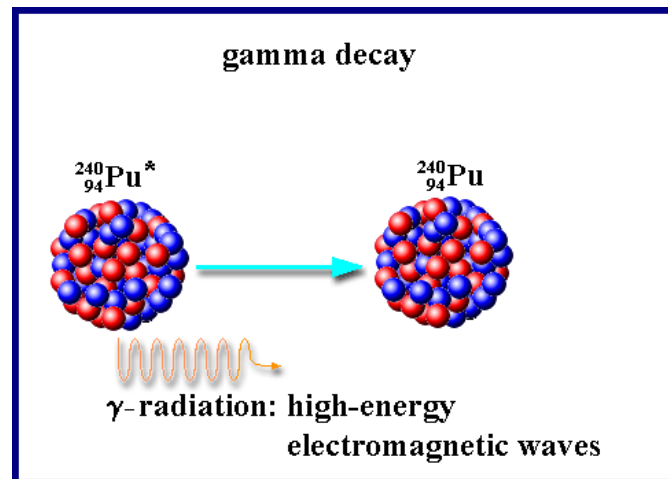
Međudjelovanje jezgre s vanjskim elektromagnetskim poljem: emisija i apsorpcija fotona

Svaki nukleon u jezgri ima magnetski dipolni moment i protoni imaju naboj.

Vežanje distribucije naboja na vanjsko elektromagnetsko polje → električni prijelazi

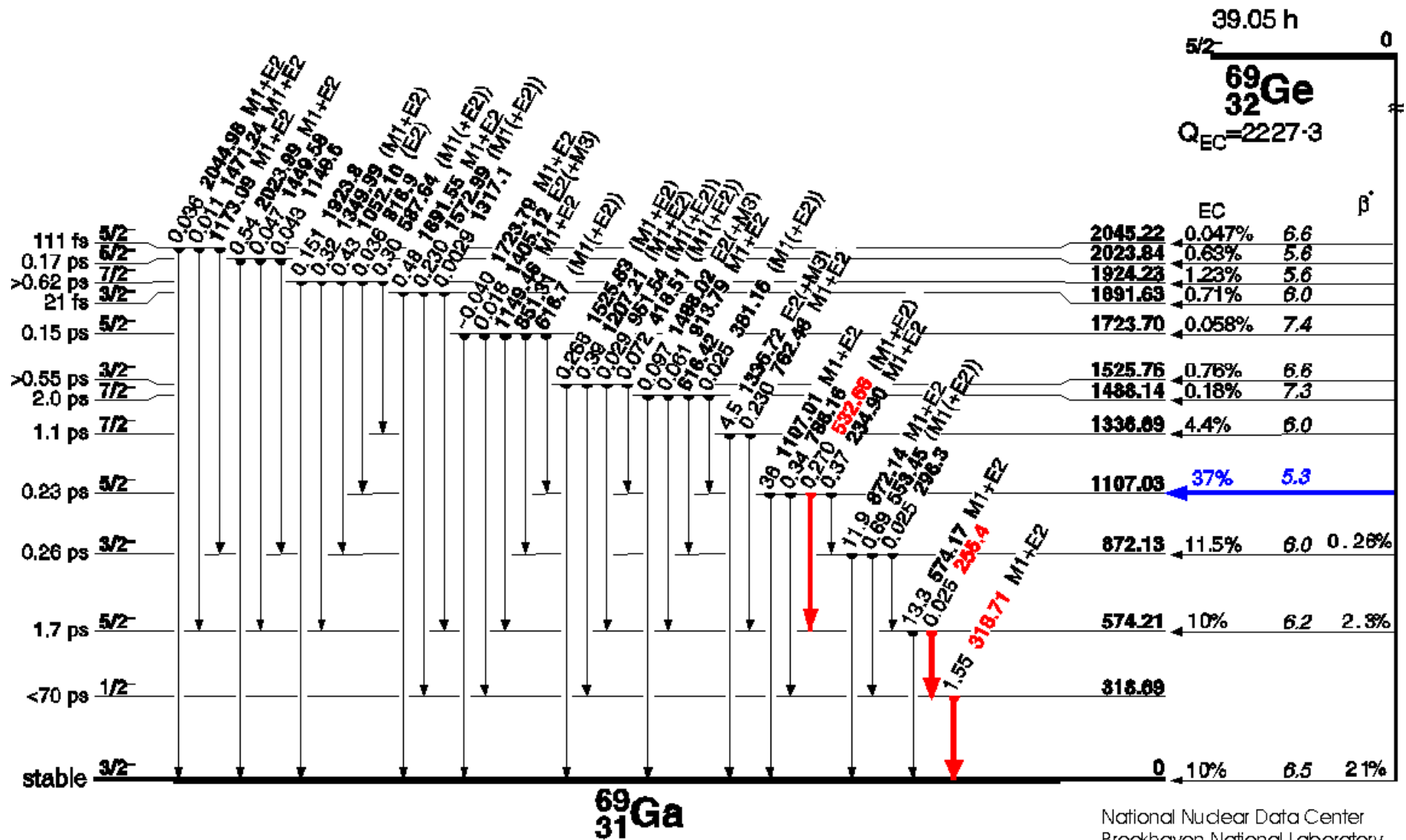
Međudjelovanje intrinzičnog magnetizma nukleona sa elektromagnetskim poljem → magnetski prijelazi

1) EMISIJA FOTONA

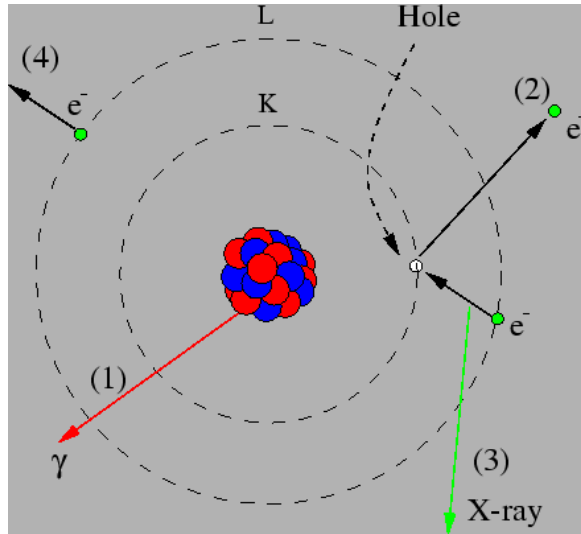
Dominantni mod prijelaza za niskoležeća pobuđena stanja (emisija nukleona, iako puno brži proces od emisije gama zračenja, nije moguća dok energija pobuđenja ne dosegne Energiju separacije nukleona ≈ 8 MeV)

Alfa, beta raspadi kao i nuklearne reakcije, najčešće ostavljaju jezgru u pobuđenom stanju. Ova pobuđena stanja se raspadaju prema osnovnom stanju emisijom gama zračenja.

ELEKTROMAGNETSKI PRIJELAZI:

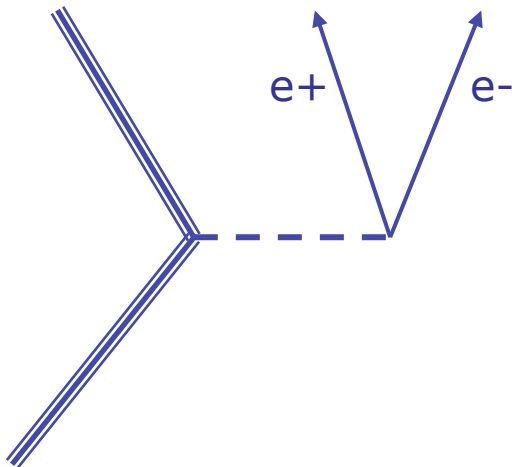
2) INTERNA KONVERZIJA

Jezgra predaje energiju pobuđenja vezanom elektronu i dolazi do emisije elektrona.

Ovaj je proces obično važniji u težim atomima kod kojih su elektromagnetska polja jača i elektroni iz nižih ljusaka su bliže jezgri.

3) EMISIJA e^+e^- PARA

Vjerojatnost za ovaj proces je puno manja nego za emisiju fotona.

Postaje značajan samo u prijelazima kod kojih je emisija fotona zabranjena: $0^+ \rightarrow 0^+$

Treba povezati vjerojatnost prijelaza W i prijelazni nuklearni matrični element.
 Vremenski zavisani račun smetnje →

Fermijevo zlatno pravilo: veza između vjerojatnosti prijelaza W i nuklearnog matričnog elementa

$$W = \frac{2\pi}{\hbar} | \langle \phi_{\vec{k}}(\vec{r}) | H' | \phi_0(\vec{r}) \rangle |^2 \rho(E_f)$$

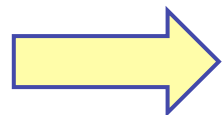
konačno stanje
 vezanje nuklearnog i elek.mag. polja
 početno stanje
 gustoća konačnih stanja

VEZANJE NA ELEKTROMAGNETSKO POLJE

(i) slobodna čestica naboja q i mase m : $H_0 = \frac{\vec{p}^2}{2m}$

(ii) U prisustvu elektromagnetskog polja, kanonski impuls koji je konjugiran $\vec{r}$

$$\vec{p} \rightarrow \vec{p} + \frac{q}{c} \vec{A}$$

$$H = \frac{1}{2m} \left(\vec{p} - \frac{q}{c} \vec{A} \right)^2$$

minimalno elektro-
magnetsko vezanje

Ukupni Hamiltonijan: $H = H_0 + H'$ nuklearni Hamiltonijan

Hamiltonijan interakcije: $H' = -\frac{q}{2mc}(\vec{p} \cdot \vec{A} + \vec{A} \cdot \vec{p}) + \underbrace{\frac{q^2}{2mc^2} \vec{A} \cdot \vec{A}}_{\text{proces višeg reda (dva fotona)}}$

Zanemarujemo procese višeg reda,

$$H' \simeq -\frac{q}{mc} \vec{A} \cdot \vec{p}$$

Hamiltonijan interakcije izražen preko gustoće struje:

-gustoća struje: $\vec{j} = q\vec{v} = q\frac{\vec{p}}{m}$

-općeniti izraz za Hamiltonijan interakcije:

$$H' = -\frac{1}{c} \vec{A} \cdot \vec{j}$$

Osim struje električnog naboja u jezgri, intrinzični magnetski momenti nukleona isto međudjeluju s vanjskim poljem. Općenito, gustoća struje za jezgru uključuje oba doprinosa.

VANJSKO ELEKTROMAGNETSKO POLJE

Elektromagnetsko polje dano je kao rješenje Maxwellovih jednažbi. U području koje ne sadrži izvore, potencijal je rješenje jednažbe:

$$(\nabla^2 - \frac{1}{c^2} \frac{\partial^2}{\partial t^2}) A_\mu(\vec{r}, t) = 0$$

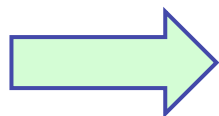
$$A_\mu = (\vec{A}, iV) \quad \text{sadrži skalarni potencijal } V \text{ i vektorski potencijal } \vec{A}$$

Vremenska ovisnost se može separirati iz jednažbe razvojem vektorskog potencijala:

$$\vec{A}(\vec{r}, t) = \sum_{\vec{k}} \vec{A}_k(\vec{r}) e^{-i\omega t}$$

$\omega = kc$. $\vec{A}_k(\vec{r})$ je rješenje Helmholtzove jednažbe:

$$(\nabla^2 + k^2) \vec{A}_k(\vec{r}) = 0$$

$$\vec{A}_k(\vec{r}) = \vec{B}_k e^{i\vec{k}\cdot\vec{r}} + \vec{C}_k e^{-i\vec{k}\cdot\vec{r}}$$

VEKTORSKI POTENCIJAL:

$$\vec{A}(\vec{r}, t) = \frac{1}{\mathcal{N}} \sum_{\vec{k}} \sum_{\eta=1,2} \left[b_{k\eta} \hat{\epsilon}_{\eta} e^{i(\vec{k} \cdot \vec{r} - \omega t)} + b_{k\eta}^{\dagger} \hat{\epsilon}_{\eta} e^{-i(\vec{k} \cdot \vec{r} + \omega t)} \right]$$

Foton => kvant elektromagnetskog polja, angularnog momenta 1. Kako vrijedi transverzalno baždarenje

$$\vec{\nabla} \cdot \vec{A} = 0 ,$$

samo su dvije komponente linearno nezavisne. Te dvije komponente označujemo jediničnim vektorima $\hat{\epsilon}_{\eta}$ $\eta = 1, 2$.

(slično kao izražavanje valova svjetlosti kao linearne kombinacije horizontalne i vertikalne polarizacije) Helmholtzova jednažba ima oblik kao harmonički oscilator

→ elektromagnetsko polje kao skup h.o., svaki za jednu frekvenciju i smjer polarizacije η

KVANTIZACIJA ELEKTROMAGNETSKOG POLJA:

$\hbar\omega$ -> energija kvanta polja

$b_{k\eta}^{\dagger}$, $b_{k\eta}$ -> operatori stvaranja i poništenja fotona određenog (k,η).

H' -> vezanje nuklearnog i elektromagnetskog polja. U prijelazima između kvantnih stanja jezgra može emitirati fotone (kada se raspada iz višeg stanja u niže) i apsorbirati fotone (kada je pobuđena u stanje više energije).

MULTIPOLNI RAZVOJ ELEKTROMAGNETSKOG POLJA: U slučaju rotacione simetrije, mogli bi računati matrične elemente između stanja dobro definiranog angularnog momenta, vektorski potencijal moramo razviti po operatorima koji su sferični tenzori.

$$\vec{A}(\vec{r}, t) = \sum_{\lambda\mu} \vec{A}_{\lambda\mu}(\vec{r}, t)$$

Vektorske funkcije po kojima razvijamo su svojstvene funkcije operatora angularnog momenta:

$$\vec{J}^2 \vec{A}_{\lambda\mu}(\vec{r}, t) = \lambda(\lambda + 1) \vec{A}_{\lambda\mu}(\vec{r}, t)$$

$$J_0 \vec{A}_{\lambda\mu}(\vec{r}, t) = \mu \vec{A}_{\lambda\mu}(\vec{r}, t)$$

Različiti od kuglinih funkcija, radi se o vektorskim funkcijama.
Mogu se izraziti preko vektorskih kuglinih funkcija.

Umjesto dvije polarizacije, imamo dva tipa polja koja zadovoljavaju Helmholtzovu jednadžbu:

$$(\nabla^2 + k^2)\vec{A}_{\lambda\mu} = 0$$

~operator koji inducira električne prijelaze (označavamo E λ)

$$\vec{A}_{\lambda\mu}(E\lambda; \vec{r}) = -\frac{i}{k}\vec{\nabla} \times (\vec{r} \times \vec{\nabla})(j_\lambda(kr)Y_{\lambda\mu}(\theta, \phi))$$

$$\vec{A}_{\lambda\mu}(M\lambda; \vec{r}) = (\vec{r} \times \vec{\nabla})(j_\lambda(kr)Y_{\lambda\mu}(\theta, \phi))$$

~operator koji inducira magnetske prijelaze (označavamo M λ)

$j_\lambda(kr)$ ←sferne Besselove funkcije

ELEKTROMAGNETSKI MULTIPOLNI OPERATORI PRIJELAZA:

(λ,μ) komponente Hamiltonijana interakcije

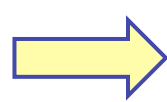
$$O_{\lambda\mu}(E\lambda) = -\frac{i(2\lambda + 1)!!}{ck^{\lambda+1}(\lambda + 1)} \vec{j}(\vec{r}) \cdot \vec{\nabla} \times (\vec{r} \times \vec{\nabla})(j_\lambda(kr)Y_{\lambda\mu}(\theta, \phi))$$

$$O_{\lambda\mu}(M\lambda) = -\frac{(2\lambda + 1)!!}{ck^\lambda(\lambda + 1)} \vec{j}(\vec{r}) \cdot (\vec{r} \times \vec{\nabla})(j_\lambda(kr)Y_{\lambda\mu}(\theta, \phi))$$

Normalizacija je takva da se za $k \rightarrow 0$ operatori reduciraju na one za statičke momente .

Razvoj sferne Besselove funkcije: $j_\lambda(kr) \approx \frac{(kr)^\lambda}{(2\lambda+1)!!} \left(1 - \frac{1}{2} \frac{(kr)^2}{(2\lambda+3)} + \dots\right)$

Fotoni u nuklearnim e.m. prijelazima imaju energije **< 1-2 MeV**.

  $k = \frac{E_\gamma}{\hbar c} \approx \frac{1}{200} \text{ fm}^{-1}$

Multipolni operatori djeluju na nuklearnu valnu funkciju, a to znači da matrični elementi tih operatora ne mogu imati doprinose u području izvan jezgre, gdje valna funkcija iščezava => **$r \leq 10 \text{ fm}$** .

Argument Besselove funkcije: **$kr < 1$**

 DUGOVALNA APROKSIMACIJA

$$j_\lambda(kr) \approx \frac{(kr)^\lambda}{(2\lambda+1)!!}$$

Valna duljina: $\lambda = \frac{2\pi}{k} \approx 10^2 \text{ fm}$ >> dimenzije jezgre. Fotoni nisu osjetljivi na detalje radijalnog dijela valne funkcije.

VJEROJATNOST MULTIPOLNOG PRIJELAZA:

$$W(\lambda; J_i \zeta \rightarrow J_f \xi) = \frac{8\pi(\lambda+1)}{\lambda[(2\lambda+1)!!]^2} \frac{k^{2\lambda+1}}{\hbar} B(\lambda; J_i \zeta \rightarrow J_f \xi)$$

REDUCIRANA VJEROJATNOST PRIJELAZA

$$B(\lambda; J_i \zeta \rightarrow J_f \xi) = \frac{1}{2J_i + 1} | \langle J_f \xi || O_\lambda || J_i \zeta \rangle |^2$$

$$B(E\lambda) \rightarrow [e^2 \text{ fm}^{2\lambda}] \quad B(M\lambda) \rightarrow [\mu_N^2 \text{ fm}^{2\lambda-2}]$$

W – broj raspada u jedinici vremena za nekoliko najnižih multipola:
(energija fotona u jedinicama MeV):

$$\begin{aligned} W(E1) &= 1.59 \times 10^{15} E_\gamma^3 B(E1) \\ W(E2) &= 1.23 \times 10^9 E_\gamma^5 B(E2) \\ W(M1) &= 1.76 \times 10^{13} E_\gamma^3 B(M1) \end{aligned}$$

Električni i magnetski multipolni operatori djeluju na valnu funkciju jezgre. U dugovalnoj aproksimaciji mogu se napisati kao suma jednočestičnih operatora koji djeluju na valne funkcije individualnih nukleona:

$$O_{\lambda\mu}(E\lambda) = \sum_{i=1}^A e(i) r_i^\lambda Y_{\lambda\mu}(\theta_i, \phi_i)$$

$$O_{\lambda\mu}(M\lambda) = \sum_{i=1}^A \left[g_s(i) \vec{s}_i + g_l(i) \frac{2\vec{l}_i}{\lambda + 1} \right] \cdot \vec{\nabla} (r_i^\lambda Y_{\lambda\mu}(\theta_i, \phi_i))$$

$$\vec{j}_i = \vec{l}_i + \vec{s}_i$$

PROTON $e(i) = e$ $g_l(i) = \mu_N$ $g_s(i) = 5.586 \mu_N$

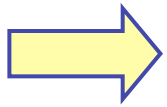
NEUTRON $e(i) = 0$ $g_l(i) = 0$ $g_s(i) = -3.826 \mu_N$

IZBORNA PRAVILA

Omjer vjerojatnosti za multipolne prijelaze λ i $\lambda+1$:

$$R = \frac{W(\lambda+1)}{W(\lambda)} \sim (kr)^2$$

$E_\gamma \approx 1 \text{ MeV}$ & $r \approx 1 \text{ fm} \Rightarrow$ $R \approx 3 \times 10^{-5}$

Za dozvoljene vrijednosti λ vrijedi:

$$W(E\lambda) \gg W(E(\lambda + 1))$$

$$W(M\lambda) \gg W(M(\lambda + 1))$$

U prijelazu dominira najniži multipol koji je dozvoljen izbornim pravilima angularnog momenta i pariteta između početnog i konačnog stanja.

$$|J_f - J_i| \leq \lambda \leq J_f + J_i$$

Paritet multipolnih operatora:

$$O_{\lambda\mu}(E\lambda) \xrightarrow{P} (-1)^\lambda O_{\lambda\mu}(E\lambda)$$
$$O_{\lambda\mu}(M\lambda) \xrightarrow{P} (-1)^{\lambda+1} O_{\lambda\mu}(M\lambda)$$

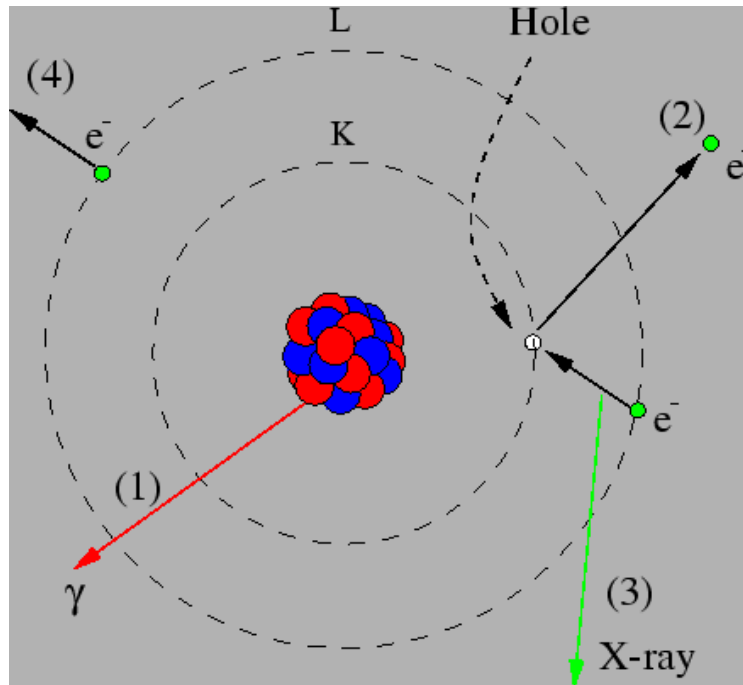
Izborna pravila pariteta:

$$E\lambda : \pi_i \pi_f = (-1)^\lambda \quad M\lambda : \pi_i \pi_f = (-1)^{\lambda+1}$$

Npr. $2^+ \rightarrow 0^+$ moguć je jedino E2 prijelaz
 $2^- \rightarrow 0^+$ moguć je jedino M2 prijelaz

INTERNA KONVERZIJA I PRODUKCIJA PAROVA:

INTERNA KONVERZIJA: umjesto fotona, emitira se jedan atomski elektron kinetičke energije:

$$E_i - E_f - E_B$$

energija vezanja elektrona u atomu

Elektroni koji su emitirani u procesima interne konverzije imaju **DISKRETNE ENERGIJE** i time se razlikuju od kontinuiranog spektra energija elektrona emitiranih u beta-raspadu.

Procesi interne konverzije važniji su u težim jezgrama iz dva razloga:

1. Prosječni polumjeri elektronskih orbita su manji. Elektroni u K i L orbitalama nalaze se dovoljno blizu jezgre da perturbacija elektromagnetskog polja, koja nastaje prijelazom $J_i \rightarrow J_f$, prenese razliku energija ovih stanja na elektron i izbací ga u kontinuum.
2. Coulombsko polje mnogo je jače u teškim jezgrama.

INTERNA PRODUKCIJA PAROVA $e^+ e^-$ => energija prijelaza mora biti veća od sume masa elektrona i pozitrona ≈ 1.02 MeV. Vjerojatnost ovog procesa je nekoliko redova veličine manja nego za dozvoljenu emisiju fotona. Međutim, postoje prijelazi kod kojih je emisija fotona zabranjena sačuvanjem angularnog momenta: $0^+ \rightarrow 0^+$. Kod takvih prijelaza važnu ulogu ima produkcija para elektron-pozitron.

JEDNOČESTIČNA VRIJEDNOST

EΛ PRIJELAZI: promatramo prijelaz jednog nukleona iz stanja $|j_i m_i\rangle$ u stanje $|j_f m_f\rangle$, bez ikakvog utjecaja na preostale nukleone u jezgri.

$$\langle J_f M_f \xi | O_{\lambda\mu} | J_i M_i \zeta \rangle = \langle j_f m_f | e r^\lambda Y_{\lambda\mu}(\theta, \phi) | j_i m_i \rangle$$

Jednočestična valna funkcija nukleona:

$$|j m\rangle = R_{nl}(r) [Y_l(\theta, \phi) \otimes \chi_{1/2}]_{jm}$$

Jednočestični matricni element:

$$\langle j_f m_f | e r^\lambda Y_{\lambda\mu}(\theta, \phi) | j_i m_i \rangle = \int_0^\infty R_{n_f l_f}^*(r) r^\lambda R_{n_i l_i}(r) r^2 dr \times \langle [Y_{l_f} \otimes \chi_{1/2}]_{j_f m_f} | Y_{\lambda\mu} | [Y_{l_i} \otimes \chi_{1/2}]_{j_i m_i} \rangle$$

-radijalni faktor:

$$\langle r^\lambda \rangle = \int_0^\infty R_{n_f l_f}^* r^\lambda R_{n_i l_i} r^2 dr$$

U prvoj aproksimaciji pretpostavimo da je jezgra sferičnog oblika, konstantne gustoće, polumjera $R = r_0 A^{1/3}$ fm.

$$\Rightarrow \langle r^\lambda \rangle = \frac{3}{\lambda+3} r_0^\lambda A^{\lambda/3} \quad r_0 = 1.2 \text{ fm}$$

$$\begin{aligned} B(E\lambda) &= \sum_{\mu M_f} | \langle J_f M_f \xi | O_{\lambda\mu}(E\lambda) | J_i M_i \zeta \rangle |^2 \\ &= e^2 \langle r^\lambda \rangle^2 \underbrace{\sum_{\mu m_f} \langle [Y_{l_f} \otimes \chi_{1/2}]_{j_f m_f} | Y_{\lambda\mu} | [Y_{l_i} \otimes \chi_{1/2}]_{j_i m_i} \rangle^2}_{\sim \frac{1}{4\pi}} \end{aligned}$$

$$B(E\lambda) \simeq e^2 \langle r^\lambda \rangle^2 \frac{1}{4\pi} \quad \text{Weisskopf jednočestična ocjena reducirane vjerojatnosti prijelaza za } E\lambda \text{ multipol.}$$

$$B_W(E\lambda) = \frac{1}{4\pi} \left(\frac{3}{\lambda+3} \right)^2 (1.2)^{2\lambda} A^{2\lambda/3} \quad e^2 \text{ fm}^{2\lambda}$$